

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ В ГАЛУЗІ МИТНОЇ СПРАВИ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Надія Миколаївна Головай¹, Валентина Валеріївна Ясишена²,
Сніжана Олександрівна Бей³

У статті окреслено важливу роль доскональної підготовки фахівців із питань митної справи та доведено необхідність підвищення їх професійних компетенцій та навичок в умовах розвитку інтеграційних процесів. Встановлено, що сучасні умови економічних відносин, необхідність створення ефективного й надійного способу переміщення товарів, обумовлюють необхідність у впровадженні ефективних інструментів та актуальних підходів до розвитку професійної компетентності кадрового потенціалу митної служби України. Проблеми належної професійної освіти фахівців з митної справи обумовили стрімке нарощування пошуків науковцями та практиками оптимальних форм, методів та засобів навчання, сприяння забезпеченню змістовного наповнення дисциплін, створенні всебічних умов для максимально повного опанування здобувачами професійними знаннями та навиками з обраного фаху.

Ключові слова: професійна підготовка фахівців з митної справи, митна справа, Всесвітня митна організація, професійні стандарти, проблеми професійної освіти.

Постановка проблеми. В останні десятиліття відбувається стрімке та цілеспрямоване входження України до простору глобальної світової економіки. Такі планомірні тенденції супроводжуються обов'язковим підписанням різноманітних міжнародних конвенцій та угод з питань розвитку міжнародної торгівлі та спрощення митних формальностей, що, відповідно, обумовлює необхідність гармонізації вітчизняної нормативно-законодавчої бази до міжнародних норм, а також уможлиблює розробку уніфікованих освітніх і професійних стандартів та запровадження інноваційних комунікаційних технологій у вітчизняних простір. Необхідність створення ефективного й надійного способу переміщення товарів та максимальне усунення таких бар'єрів, як непрозорі норми і правила, тривалі процедури митного оформлення товарів, обумовлюють необхідність в якомога швидшому впровадженні ефективних інструментів та актуальних підходів до розвитку професійної компетентності кадрового потенціалу митної служби України.

Виходячи з вищезазначеного, актуальність теми обумовлена зростанням нагальної потреби у всебічному розвитку потенціалу митної служби України та, відповідно, підготовці кваліфікованих фахівців з митної

справи, які б всебічно володіли необхідними знаннями, були здатні виконувати правоохоронні, контрольні та управлінські функції у своїй професійній діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання підвищення якості підготовки майбутніх фахівців з митної справи досліджувалися у роботах О. Дяченко, С. Коляди, А. Крисоватого, А. Войцещук, І. Гуцула, С. Мороза, О. Нагорічної, П. Пашко [1; 2; 3; 5; 6; 8] та інших провідних вітчизняних науковців.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Водночас, зважаючи на вагомий вклад вищезазначених дослідників, питання теоретичного обґрунтування та змістовного наповнення освітньо-професійних програм закладів освіти, а також практична підготовка майбутніх фахівців з митної справи потребують подальшого дослідження.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження проблемних аспектів теоретичної та практичної підготовки майбутніх фахівців з митної справи та надання рекомендацій щодо їхнього застосування у професійній підготовці вітчизняних фахівців для галузі митної справи.

Вклад основного матеріалу дослідження. Сучасні вимоги професії митника зобов'язують бути

¹ Головай Надія Миколаївна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування Вінницького навчально-наукового інституту економіки Західноукраїнського національного університету, e-mail: n.golovay@wunu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9597-0963>

² Ясишена Валентина Валеріївна, доктор економічних наук, професор, професор кафедри економіки, обліку та оподаткування Вінницького навчально-наукового інституту економіки Західноукраїнського національного університету, e-mail: v.yasyshena@wunu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3214-3877>

³ Бей Сніжана Олександрівна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування Вінницького навчально-наукового інституту економіки Західноукраїнського національного університету, e-mail: sneganapipko@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6651-4210>

не лише гідним представником державного кордону, а й всебічно сприяти зміцненню законності та правопорядку в державі, ефективно проводити різноманітні заходи по боротьбі зі злочинністю та корупцією. За таких умов, студент, який планує в подальшому реалізувати свої фахові навички в митній справі, має бути передусім високо ґрунтованим спеціалістом у даній сфері. Такий фахівець, зокрема, має володіти компетентними знаннями у галузі митного та податкового законодавства, вільно розмовляти англійською й іноземною мовою прикордонної держави-сусіда, розумітися на психології та мати навички ділових комунікацій для спілкування з громадянами під час їх перетину митного кордону, діяти виключно в рамках чинних нормативно-законодавчих документів, постійно підвищувати свій фаховий рівень тощо. Отже, актуальність професійної підготовки фахівців у галузі митної справи обумовлена передусім потребою державної митної служби в належно підготовлених людських ресурсах на базі сучасних інноваційних інструментів та найкращих практик.

Вищезазначене підкреслює важливу роль ґрунтовної професійної підготовки фахівців з митної справи, під час проходження якої, у здобувачів мають сформуватися компетентні знання, уміння та навички, які б сприяли належному виконанню ними професійних функцій та завдань. Саме тому, проблеми належної професійної освіти фахівців з митної справи обумовили стрімке нарощування пошуків науковцями та практиками оптимальних форм, методів та засобів навчання, сприяння забезпеченню змістовного наповнення дисциплін, створенні всебічних умов для формування у студентів здатності до самостійної діяльності, максимально повного опанування ними професійними знаннями з обраного фаху.

Професійна підготовка майбутніх фахівців митної справи у вищих навчальних закладах передбачає вивчення соціально-психологічних, гуманітарних, юридичних та зовнішньоекономічних дисциплін. Відтак здобувачі, які набувають спеціальних компетенцій в галузі митної справи вивчають особливості митної політики, вітчизняне та світове митне право, вимоги до організації та ведення міжнародної торгівлі, тонкощі проведення митного контролю та митного оформлення, порядок застосування інформаційних митних систем та технологій, менеджмент зовнішньоекономічної діяльності та інші дисципліни загальної та фахової підготовки.

В умовах невинних глобалізаційних процесів та всеохоплюючої інформатизації суспільства дослідження професійних вимог до митних фахівців виявило, що рівень накопичених теоретичних знань та практичних вмій студентами під час вузівської підготовки передусім обумовлений систематизацією набутих знань під час проведення практичної митної діяльності в реальних умовах. Отже, перелік вимог до професійної підготовки студентів в галузі митної

справи постійно зростає та ускладнюється, тим самим мотивуючи майбутніх фахівців розширювати свої професійні навички – *hard skills* і *soft skills*. Враховуючи зазначене, вищим навчальним закладам, які готують студентів з митної справи та здійснюють підвищення кваліфікації професійних митників, необхідно розробляти спеціальні навчальні плани, які міститимуть ефективні інструменти й технології професійного навчання але на сьогодні, не існує спільної координації або стандартизації в даному напрямку [3].

Невідкладна потреба належної підготовки фахівців з митної справи, які здатні ефективно вирішувати професійні завдання в умовах глобального розвитку світової торгівлі, обумовила зростання необхідності у пошуку освітніми та практиками, а також експертами Всесвітньої митної організації (далі – ВМО), відповідних методів, форм та засобів професійного навчання, змістовному наповненні курсів, створенні умов для формування у студентів здатності до здійснення самостійної професійної діяльності.

Впровадження та використання вищими навчальними закладами міжнародних професійних стандартів ВМО уможливить удосконалення та подальший розвиток вітчизняних навчальних програм в митній сфері. Необхідно зауважити, що економічні відносини в частині митного сектору, в умовах глобалізації особливо потребують уніфікації і стандартизації як вимог до професійних стандартів діяльності (процедур і процесів), так і до освітніх стандартів [7].

Важливим завданням вищих навчальних закладів, які готують фахівців з митної справи має стати удосконалення навчального процесу відповідно до міжнародних практик, що забезпечуватиметься передусім уніфікацією вимог до підготовки фахівців відповідно стандартам ВМО. Для цього навчальні заклади повинні забезпечити зв'язок між Професійними Стандартами ВМО та програмою вишу, а також забезпечити узгодження між вимогами до знань ВМО та кваліфікаційними компетенціями, які отримують студенти під час вивчення дисциплін, передбачених навчальним планом; описати свою філософію освітнього процесу та продемонструвати практичний план дій щодо використання отриманих знань та вмій в умовному робочому середовищі.

Висновки. Отже, процеси глобалізації та розвитку світової торгівлі обумовлюють важливість забезпечення стандартизації та уніфікації підготовки фахівців з митної справи. За таких умов, потребують подальшого дослідження та розробки прикладні аспекти професійної підготовки фахівців з митної справи. Впровадження ефективних форм та методів професійної підготовки, які реалізовані з врахуванням сучасних тенденцій розвитку митної справи, сприяє належному формуванню професійної компетентності фахівців у даній галузі та успішному виконанні ними професійних завдань у майбутньому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Дяченко О. О. Необхідність впровадження сучасних, перспективних, інформаційних систем в процес митного контролю. URL: <http://www.sworld.com.ua/konfer34/639.pdf>.
2. Коляда С. П., Добробаба Д. Є. Аналіз системи розвитку персоналу митного органу та визначення підходів до оцінки її ефективності. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vamsue_2012_2_9.
3. Крисоватий А., Войцещук А., Гуцул І. Диверсифікація векторів підготовки фахівців для митно-податкової сфери. *Економіст*. 2015. № 7. С. 19–22.
4. Митний кодекс України: Закон України від 13 березня 2012 р. № 4495-VI. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>.
5. Мороз С. Е. Використання практико-орієнтованих технологій підготовки майбутніх товарознавців-експертів у митній справі до професійної діяльності. *Проблеми сучасної педагогічної освіти. Педагогіка і психологія*. 2013. Вип. 40 (1). С. 207–214.
6. Нагорічна О. С. Навчальна практика як основоположна складова формування професійної компетентності працівника митної служби. Тези доп. I Всеукраїнського наук.-практ. круглого столу «Практика як основоположна складова підготовки фахівців галузі знань «Економіка та підприємництво»: діалог із роботодавцями». Хмельницький : ХКТЕІ, 2009. С. 71–74.
7. Офіційний сайт Київського національного торговельно-економічного університету. URL: <https://www.knteu.kiev.ua>
8. Пашко П. В. Митна безпека (теорія, методологія та практичні рекомендації) : монографія. Одеса : АТ «Пласке», 2009. 628 с.

REFERENCES:

1. Dyachenko O. O. Neobkhdnist' vprovadzhennya suchasnykh, perspektyvnykh, informatsiynykh system v protses mytnoho kontrolyu [The need for implementation of modern, perspective, information systems in the process of customs control]. Available at: <http://www.sworld.com.ua/konfer34/639.pdf>. [in Ukrainian]
2. Kolyada S. P., Dobrobaba D. Ye. Analiz systemy rozvytku personalu mytnoho orhanu ta vyznachennya pidkhdodiv do otsinky yiyi efektyvnosti [The analysis of the development of personnel of customs authorities and determination of approaches to assessing its effectiveness]. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vamsue_2012_2_9.
3. Krysovatiy A. I. (2015) Dyversyfikatsiia vektoriv pidhotovky fakhivtsiv dlia mytnopodatkovoi sfery [Diversification vectors training for customs and tax area]. *Ekonomist*, № 7, pp. 19–22. [in Ukrainian]
4. The Verkhovna Rada of Ukraine (2012), «Custom code of Ukraine». Available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>.
5. Moroz, S. E. (2013), «Using practice-oriented training of future commodity technology experts in customs matters to the profession», *Problemy suchasnoyipedahohichnoyi osvity. Pedahohika i psykholohiya*, vol. 40 (1), pp. 207–214.
6. Nahorichna O. S. (2009) Navchalna praktyka yak osnovopolozhna skladova formuvannia profesiinoi kompetentnosti pratsivnyka mytnoi sluzhby [Training practice as a fundamental component of the formation of professional competence of a customs official]. *Khmelnyskyi*, pp. 71–74. [in Ukrainian]
7. Ofitsiyniy sait Kyivskoho natsionalnoho torhovelno-ekonomichnoho universytetu [Official site of Kyiv National University of Trade and Economics]. Available at: <https://www.knteu.kiev.ua>. [in Ukrainian]
8. Pashko, P. V. (2009), *Mytna bezpeka* [Customs security], Plaske, Odesa, Ukraine.

**PROFESSIONAL TRAINING OF STUDENTS IN THE FIELD OF CUSTOMS AFFAIRS
IN HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS**

Nadiia M. Holovai¹, Valentyna V. Yasyshena², Snizhana O. Bei³

The article outlines the important role of thorough training of customs specialists and proves the need to improve their professional competencies and skills in the context of the development of integration processes. It was established that the modern conditions of economic relations, the need to create an effective and reliable way of moving goods, determine the need for the implementation of effective tools and up-to-date approaches to the development of professional competence of the personnel potential of the customs service of Ukraine. The problems of proper professional education of customs specialists led to a rapid increase in the search by scientists and practitioners for optimal forms, methods and means of education, assistance in ensuring meaningful content of disciplines, creation of comprehensive conditions for the maximum complete mastery of professional knowledge and skills in the chosen profession by the applicants. It has been established that the urgent need for proper training of customs specialists who are able to effectively solve professional tasks in the conditions of the global development of world trade has led to an increase in the need for educators and practitioners, as well as experts of the World Customs Organization, to search for appropriate methods, forms and means of professional training. meaningful filling of courses, creation of conditions for the formation of students' ability to carry out independent professional activities. The implementation and use by higher educational institutions of international professional

¹ Nadiia M. Holovai, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance, Vinnytsia Education and Research Institute of Economics, West Ukrainian National University

² Valentyna V. Yasyshena, Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Department of Economics, Accounting and Taxation, Vinnytsia Education and Research Institute of Economics, West Ukrainian National University

³ Snizhana O. Bei, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance. Vinnytsia Education and Research Institute of Economics, West Ukrainian National University

standards of the World Customs Organization will enable the improvement and further development of domestic educational programs in the customs sphere. It is noted that economic relations in the customs sector, in the conditions of globalization, especially require unification and standardization of both requirements for professional standards of activity (procedures and processes) and educational standards. To do this, educational institutions must ensure the connection between the Professional Standards of the World Customs Organization and the higher education program, as well as ensure consistency between the requirements for knowledge of the World Customs Organization and the qualification competencies that future professionals receive when studying the disciplines provided for in the curriculum.

Keywords: *professional training of customs specialists, customs affairs, World Customs Organization, professional standards, problems of professional education.*

JEL Classification: *G29, G53*

Стаття надійшла до редакції 7.10.2022

The article was received October 7, 2022